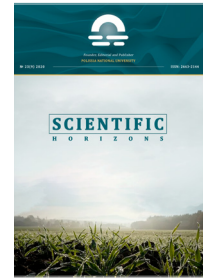


SCIENTIFIC HORIZONS

Journal homepage: <https://sciencehorizon.com.ua>

Scientific Horizons, 23(10), 68–77



UDC 339.92

DOI: 10.48077/scihor.23(10).2020.68-77

INFLUENCE OF INDUSTRY 4.0 ON THE INVESTMENT ACTIVITIES OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS

Natalya Chernenko, Olena Korohodova*, Tetiana Moiseienko, Yaroslava Hlushchenko

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
03056, 37 Peremoga Ave., Kyiv, Ukraine

Article's History:

Received: 29.08.2020

Revised: 25.09.2020

Accepted: 19.10.2020

*Corresponding author:

National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute",
03056, 37 Peremoga Ave., Kyiv, Ukraine,
E-mail: korogodova.olena@gmail.com

Suggested Citation:

Chernenko, N., Korohodova, O., Moiseienko, T., & Hlushchenko, Ya. (2020). Influence of Industry 4.0 on the investment activities of transnational corporations. *Scientific Horizons*, 23(10), 68-77.

Abstract. The study considers the issue of investment activity of transnational corporations – the largest representatives of world business, which acquire new features that are developed under the influence of the fourth industrial revolution. The study highlighted the increasing role of corporations in the international investment market. The authors mention the features of rhetoric that accompanies the penetration of TNCs into the economic systems of the world and reflects the impact on economic, political, and social components, highlighting the rules of foreign direct investment state regulation, founding the most liberal approaches to attracting FDI. Tracking the changes taking place under the influence of Industry 4.0 allowed to develop a list of features that are inherent in the investment activities of TNCs. Among the inherent features, the reshoring process, which has been used by United States corporations for a long time, is gaining popularity. The study reflects the course of export-import operations with foreign direct investment in the world, which is developed by analysing the data on the flow of FDI imports and exports. It is established that Industry 4.0 is described by such risks, which are developed due to the growth of instability and a high level of uncertainty of the result. Attempts to integrate achievements of the fourth industrial revolution into economic and business practices, which are rapidly taking place in the modern world, are directly related to Ukraine, which is in great need of international financial and technological aid. It is emphasised that TNCs can provide the country with the said resources as the leading investors for Ukraine, despite the fact that in Ukraine the amount of foreign investment from TNCs is currently insignificant and mainly aimed at meeting the needs of the domestic market, own consumption and not in export-oriented industries. The study also analyses the factors of direct influence on the decision of corporate management to conduct business in Ukraine. Furthermore, the study emphasised the necessity of developing and implementing effective state regulatory mechanisms that can balance the interests of leading corporations and national enterprises

Keywords: investments, investment strategies, reshoring, transnational corporations, Industry 4.0

ВПЛИВ ІНДУСТРІЇ 4.0 НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

Наталя Олександрівна Черненко, Олена Олександрівна Корогодова,
Тетяна Євгенівна Моїсеєнко, Ярослава Іванівна Глущенко

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
03056, просп. Перемоги, 37, м. Київ, Україна

Анотація. У статті розглянуто питання перебігу інвестиційної діяльності найбільших представників світового бізнесу – транснаціональних корпорацій, які набувають нових рис, що формуються під впливом Четвертої промислової революції. Підкреслено зростаючу роль корпорацій на міжнародному ринку інвестицій. Автори згадують ознаки риторики, яка супроводжує процес проникнення ТНК у економічні системи країн світу та відображає вплив на економічну, політичну та соціальну складові, окремо виділивши норми державного регулювання процесів прямого іноземного інвестування, виокремлюючи найбільш ліберальні підходи до залучення ПІІ. Прослідковування змін, що відбуваються під впливом Індустрії 4.0, дозволило сформулювати перелік ознак, що притаманні інвестиційній діяльності транснаціональних корпорацій. Серед характерних рис набирає популярності процес решорингу, який застосовувався корпораціями Сполучених Штатів Америки вже тривалий час. У роботі відображається перебіг експортно-імпорتنих операцій з прямими іноземними інвестиціями у світі, що сформований за рахунок аналізу даних потоку ввезення та вивезення ПІІ. Встановлено, що Індустрії 4.0 характерні ризики, які утворюються за рахунок зростання нестабільності та високого рівня невизначеності результату. Спроби інтеграції досягнень Четвертої промислової революції у економічну та підприємницьку практику, які стрімко відбуваються в сучасному світі, прямо стосуються й України, яка відчуває гостру потребу в міжнародній фінансовій та технологічній допомозі. Автори підкреслюють, що забезпечити країну такими ресурсами можуть саме ТНК, як провідні інвестори для України, незважаючи на те, що в нашій державі розмір іноземних інвестицій від ТНК наразі незначний і, в основному, спрямований на задоволення потреб внутрішнього ринку, власного споживання, а не в експортоорієнтовані галузі. У статті також проаналізовано фактори прямого впливу на прийняття менеджментом корпорацій рішення щодо провадження діяльності на території України. Крім того, автори наголошують на необхідності розробки та впровадження дієвих державних регуляторних механізмів, що здатні забезпечити баланс інтересів провідних корпорацій і національних підприємств

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні стратегії, решоринг, транснаціональні корпорації, Індустрія 4.0

ВСТУП

У процесі трансформації та транснаціоналізації корпорацій проникають в економічні системи інших держав, при цьому вони впливають на національну політику та законодавство, примушуючи уряди тих чи інших держав визначати, наприклад, структуру галузей економіки, лобіюють зміни та введення нових нормативних актів, що дозволяє їм здійснювати впровадження ефективніше. У більшості випадків транснаціональна корпорація (ТНК) починає своє формування та розвиток на внутрішньому ринку, потім збільшує свою присутність на національному та міжнародному ринках, і через певний проміжок часу перетинає кордони та охоплює глобальний ринок. Тільки завершивши певний цикл розвитку,

корпорація приходять до усвідомлення необхідності розширювати свою діяльність і виводити частину виробничого процесу за кордон.

Т.О. Фролова зазначає: «З часом зростає роль ТНК на міжнародному ринку інвестицій. На їхню частку припадає переважна кількість угод. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) здійснюються, як правило, способом створення нових підприємств або придбання наявних місцевих фірм, що забезпечує зростання обсягів виробництва» [1]. Здійснюючи ПІІ, транснаціональні корпорації беруть до уваги насамперед стан розвитку міжнародного ринку інвестицій.

Дослідження можливостей здійснення інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій широко розглядаються в сучасній науковій

літературі та в інших джерелах. Завдяки високому рівню технологічного розвитку певної частки країн у сучасній глобальній економіці та наявним тенденціям значного прискорення рівня поширення інформації, процес прямого іноземного інвестування набуває визначних рис і має вплив на рівень зростання національних економік. Однією з ключових характеристик сучасного розвитку глобалізації є формування та динамічне зростання тенденцій транснаціоналізації у світі. Це, перш за все, пов'язано зі стрімким збільшенням кількості транснаціональних компаній (ТНК), які, зі свого боку, з кожним роком нарощують обсяг інвестиційних потоків. В умовах Індустрії 4.0 глобальні інвестиційні стратегії ТНК трансформуються, включаючи до діапазону своїх інтересів кіберфізичні системи, цифрові екосистеми, біотехнології, аналітику великих даних і т. п. Зазначена проблемна ситуація дозволяє сформулювати мету та завдання дослідження, як оцінювання впливу Індустрії 4.0 на інвестиційну діяльність транснаціональних корпорацій.

Мета дослідження полягала у визначенні та оцінюванні впливу Індустрії 4.0 на інвестиційну діяльність транснаціональних корпорацій. Для досягнення поставленої мети завданнями дослідження встановлено: 1) охарактеризувати ознаки інвестиційної діяльності ТНК, 2) визначити особливості процесу решорингу на сучасному етапі розвитку світової економіки, 3) провести компаративний аналіз потоків ввезення і вивезення прямих іноземних інвестицій ТНК, 4) ідентифікувати зміни в інвестиційній діяльності ТНК під впливом Індустрії 4.0, 5) вивчити тенденції інвестиційної діяльності ТНК в Україні, визначити позитивні і негативні чинники впливу на заходження корпорацій до України.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Оцінити вплив Індустрії 4.0 на інвестиційну діяльність транснаціональних корпорацій вважається можливим за допомогою різнобічності аналізу інформації. Такий аналіз дозволяє зважити фактори впливу та усвідомити загальну ситуацію щодо формування цього впливу.

У роботі досліджується значний обсяг статистичних даних, а отже є доцільним застосування таких методів, як аналіз, синтез та порівняння. Зазначені методи є основою аналізу, що надає можливість за допомогою більш деталізованих методів на основі отриманих базисних значень

отримати результат, що матиме високий рівень достовірності та точності.

У роботі наведено перевірку гіпотез щодо встановлення зв'язку між певною ознакою (індустріалізації 4.0.) та досліджуваними факторами (інвестиційної діяльності ТНК) для ідентифікації ступеня впливу цих факторів та характеру їх взаємозв'язку. Із зазначеною метою у статті використано дисперсійний аналіз, що є сукупністю статистичних методів. Факторами вважаються контрольні чинники (ВВП, експорт, імпорт), що впливають на зміну кількісних показників (інвестиції ТНК). Зі всієї множини методів кореляційного зв'язку доцільніше використовувати саме метод змішаних ознак, за допомогою якого можна здійснити перевірку зв'язку між всіма (залученими у дослідженні) ознаками, тобто це є обробкою результатів статистичних досліджень, що можуть містити такі показники досліджуваних країн, як приріст ВВП, експорту, імпорту та населення.

Авторами використовувалась відома методологія визначення приростів економічних показників. Одним з важливих завдань аналізу впливу Індустрії 4 на інвестиційну діяльність транснаціональних корпорацій є дослідження динаміки розвитку явищ, що є визначальними за встановлений часовий період. З метою формування вектору змін і відстежування їх інтенсивності за досліджуваними явищами за окреслений проміжок часу, доцільно орієнтуватись на застосування системи абсолютних і відносних показників. Зауважимо, що до зазначених показників прийнято відносити такі: темпи приросту, абсолютні прирости, темпи зростання, коефіцієнти зростання, середні показники ряду динаміки (середній абсолютний приріст, середній темп зростання, середній рівень ряду динаміки, середній темп приросту та багато ін.), а також абсолютне значення одного відсотка приросту.

Також у статті застосовувались такі методи дослідження, як системний підхід, що дозволяє комплексно оцінити складні та великі об'єкти, а також підхід структурно-функціональний, що є основою для виокремлення у системі структурних елементів та спрямовує увагу на кожен з них. У проведеному дослідженні ТНК розглядалися як складні та великі об'єкти, діяльність яких впливає на системи більш високого порядку, економіки окремих країн світу і світову економіку в цілому. Авторами застосовувалась загальнонаукова методологія, що включає системно-діяльнісний,

синергетичний, кількісно-якісний, аналітичний та інформаційний підхід, що дозволяє сформувати уявлення про процеси, що функціонують у сучасному світі як складну глобальну багаторівневу інформаційну систему. Зазначені підходи були використані в процесі оцінювання інвестиційної діяльності ТНК. У процесі компаративного аналізу потоків ввезення і вивезення прямих іноземних інвестицій були використані методи порівняння, статистичного групування, для формування вибірки 10 найбільших корпорацій у світі. Для порівняння розмірів доходів найбільших ТНК і ВВП окремих країн світу використовувались метод логічного аналізу та синтезу, методи економічного порівняння та узагальнення. За допомогою табличного методу отримані дані було узагальнено та систематизовано. Інформаційною базою проведеного дослідження виступали дані World Bank, European Commission, UNCTAD, журналу Fortune, монографії, наукові фахові статті, матеріали конференцій, інформаційно-аналітичні матеріали українських і зарубіжних науковців.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Характеристика ознак інвестиційної діяльності ТНК і процесів решорингу

Важливим чинником формування, розвитку та трансформації світового інвестиційного ринку, що значно полегшує процеси міжнародного руху капіталу, є проведення національними урядами та наднаціональними організаціями політики пом'якшення регуляторного тиску на міжнародний інвестиційний простір, і відповідна імплементація уніфікованих норм державного регулювання інвестиційних процесів. Зазначені інституції містяться у білатеральних і багатосторонніх міждержавних і регіональних угодах / договорах про захист і заохочення капіталовкладень [1]. Так, двосторонні інвестиційні угоди забезпечують отримання країнами базування транснаціонального капіталу фінансових вигод від розміщення підрозділів у країнах перебування, закріплення на нових територіях, створення нових виробничих потужностей і розширення експансії на зарубіжні ринки [2]. Зазначені заходи відбуваються на міждержавному рівні.

Наддержавне регулювання відбувається у вигляді багатосторонніх договорів. Л.О. Опанасенко зазначає, що в умовах збільшення впливу ТНК на економіку країн перебування постає питання про актуалізацію Кодексу поведінки ТНК і зауважує, що на національному рівні серед формальних

інституцій найбільш вагомими є закони щодо охорони довкілля, санітарно-гігієнічних норм, антимонопольного законодавства, ціноутворення, митного режиму, заснування нового бізнесу [3].

У роботі С. Андо та М. Ванг зазначається, що в економічних системах, де наявна активна політика залучення прямих іноземних інвестицій, результати від діяльності ТНК можуть спонукати політиків вимагати додаткових зобов'язань від іноземних інвесторів щодо отримання більшої вигоди в економіці реципієнтів. У роботі зазначено, що державне регулювання процесів прямого іноземного інвестування може бути представлено так [4]: надання державних гарантій як країною базування, так і країною перебування; урегулювання інвестиційних спорів; децентралізацію процесів інвестування; усунення подвійного оподаткування; страхування іноземних інвестицій; дипломатичну й адміністративну підтримку, експертизу інвестиційних проектів; забезпечення державного суверенітету, регулювання національної безпеки.

Зазначимо, що на кінець ХХ століття інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій мала такі ознаки:

- загальносвітовий обсяг прямих іноземних інвестицій, що надходили в країни, які розвивалися, значно перевищував офіційні цифри допомоги на цілі розвитку, що ще більше підтверджувало необхідність використання ПІІ як інструменту економічного розвитку;
- зростала частка іноземних інвестицій, що спрямовувались на операції злиття та поглинання компаній, об'єднавши корпорації з різних регіонів світу;
- інвестування в абсолютно нові проекти залишалося найбільш поширеним способом виходу на ринок країни перебування;
- транснаціональні корпорації брали участь у приватизації компаній у країнах перебування.

Однак, останнім часом в економіках розвинених країн спостерігається тенденція до решорингу, тобто повернення виробничих потужностей у країни базування структур транснаціонального типу підприємництва. Зазначений процес тісно пов'язаний з процесами реіндустріалізації [5], що сьогодні знов вважається джерелом суспільного процвітання та основним чинником економічного зростання. Індустріалізація не тільки сприяє економічному зростанню та модернізації інфраструктури, але також може безпосередньо та опосередковано підтримувати досягнення

соціально-економічних та екологічних цілей цілей сталого розвитку [6] шляхом створення робочих місць, поліпшення умов праці, інновацій і розвитку нових і більш екологічних технологій виробництва [7].

Процес рещорингу непрямо обговорюються у Доповіді Єврокомісії, де зазначено основні виклики для промисловості ЄС в умовах уповільнення економічного зростання: слабкий внутрішній попит [5]; відносно низький рівень інновацій та інвестицій, що стримує технічний прогрес; високі ціни на енергію; складності з доступом до дешевих ресурсів. У тривалому процесі прямого іноземного інвестування транснаціональні компанії країн ЄС значно підвищили економічний рівень країн перебування шляхом поступового створення додаткових робочих місць, підвищення кваліфікації місцевої робочої сили тощо. Ключовими можливостями підвищення рівня конкурентоспроможності Євросоюзу у [5] зазначається інтеграція для забезпечення реіндустріалізації країн ЄС, простий доступ до ресурсів, збільшення можливостей для отримання фінансових преференцій, максимізація потенціалу внутрішнього ринку.

У США процес рещорингу триває вже друге десятиліття. В умовах отримання тимчасових надприбутків ТНК стимулювали розвиток інших країн, таким чином у країні, де були розташовані ТНК, поступово знижувався рівень промислового виробництва. Так, у звіті [7] наводиться такий приклад: у 1970-х роках уряди Малайзії та Сінгапуру були зосереджені на стимулюванні експорту через регульовані прямі іноземні інвестиції в ряді стратегічних виробничих підгалузей. Ряду транснаціональних корпорацій, що базуються в Сполучених Штатах, був запропонований комплексний пакет стимулів, включно з податковими канікулами та гарантіями репатріації прибутку. Багато з цих стимулів були пов'язані з інвестиціями в навчання, експортну діяльність і науково-дослідні роботи. Наприклад, уряд підтримував схеми повернення мита поряд зі стимулами експорту, що пропонують подвійні відрахування від податку на прибуток підприємств. В обмін на ці стимули були підписані угоди про передачу технологій, що дозволяють компаніям країн-перебування отримувати необхідні технології, щоб відповідати міжнародним стандартам якості та процесів [7]. Приклади такої взаємодії має майже кожна транснаціональна компанія США з високим індексом транснаціоналізації. Необхідність повернення інвестицій у США розглядається з таких причин: рещоринг допомагає збалансувати

торговельний і бюджетний дефіцит, знижує рівень безробіття за рахунок створення продуктивних робочих місць, зменшує нерівність доходів, мотивує до підвищення кваліфікації робочої сили, а також допомагає підтримувати широкі промислові можливості, необхідні для національної оборони [8].

Компаративний аналіз потоків прямих іноземних інвестицій ТНК

Розглянемо перебіг процесів експорту й імпорту прямих іноземних інвестицій у світі за 2012–2019 рр. Аналіз представлених даних, що наведено у таблицях 1 і 2 дозволяє стверджувати, по-перше, про відсутність стійких рис щодо їх збільшення або зменшення, по-друге, спостерігається нерівномірний розподіл обсягу інвестицій між окремими регіонами за вказаний проміжок часу. У табл. 1 наведено динаміку потоків ввезення прямих іноземних інвестицій за досліджуваний період. Представлені дані свідчать, що найбільші обсяги експорту ПІІ до 2018 року демонструвала Європа і Центральна Азія, починаючи з 2018 року – Східна Азія і Тихоокеанський регіон. Окремо слід відзначити суттєві обсяги експорту прямих іноземних інвестицій, здійснені Європейським Союзом. Найнижчі обсяги експорту ПІІ протягом всього періоду, що був вибраний для дослідження, відмічено у Північній Азії. Зазначимо, що в цілому, у світі найвищий обсяг вивезення ПІІ простежується у 2015 році, найнижчий – у 2018 році.

У таблиці 2 наведено динаміку імпорту ПІІ за 2012–2019 рр. Співставлення даних табл. 1 і 2 показує рівнозначність обсягів експорту і імпорту ПІІ таких регіонів, як Європи і Центральної Азії, Східної Азії і Тихоокеанського регіону. Як і по потокам вивезення, найнижчі обсяги імпорту ПІІ демонструє Північна Азія. Щодо такого регіону, як Латинська Америка, то слід відзначити, що обсяги імпорту ПІІ майже вдвічі перевищують обсяги експорту.

Якщо розглянути країни походження ТНК, то експерти виділяють 500 найбільших глобальних компаній, серед яких переважають за кількістю – китайські (124) та американські ТНК (121 компаній), далі – японські (53), французькі (31), німецькі (27), британські (22, враховуючи Unilever Британія / Нідерланди). Цікаво відмітити, що китайські ТНК стрімко почали набирати обороти, оскільки, ще в 2014 році їх число в цьому рейтингу не перевищувало 37, навіть у 2020 р. до рейтингу потрапило 9 нових китайських компаній і 7 американських [11].

Таблиця 1. Потоки ПІІ (вивезення) за регіонами світу у 2012–2019 рр., млрд дол. США

Регіон	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ЄС	589,5	711,4	565,3	918,9	808,5	651,3	86,7	238,1
Європа і Центральна Азія	749,1	886,5	564,9	1045,8	1016,6	889,0	231,0	226,5
Східна Азія і Тихоокеанський регіон	386,0	442,4	560,9	514,4	570,1	548,9	502,3	506,2
Латинська Америка і Карибський басейн	106,4	173,6	166,9	191,1	72,8	94,1	70,4	97,2
Близький Схід і Північна Африка	16,9	38,6	36,1	41,8	49,5	36,1	45,5	36,8
Північна Азія	8,9	2,9	11,9	7,6	5,4	11,4	11,5	13,3
Світ	1 715,7	2003,4	1805,7	2195,3	2091,1	2076,8	768,3	1147,3

Джерело: складено авторами за даними [9]

Таблиця 2. Потоки ПІІ (ввезення) за регіонами світу за 2012–2019 рр., млрд дол. США

Регіон	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ЄС	588,0	609,5	430,4	772,8	735,2	553,3	-67,1	247,4
Європа і Центральна Азія	832,5	751,8	585,7	1064,2	1280,7	902,2	-119,9	325,7
Східна Азія і Тихоокеанський регіон	516,8	590,8	631,3	617,5	533,4	553,9	609,3	493,7
Латинська Америка і Карибський басейн	297,9	381,2	297,4	284,0	229,7	222,6	250,9	258,8
Близький Схід і Північна Африка	63,3	53,6	37,3	39,9	49,4	53,9	60,1	58,3
Північна Азія	27,8	33,5	40,3	49,7	50,9	46,3	48,7	56,7
Світ	2083,5	2206,9	1952,5	2671,1	2684,4	2203,3	1189,2	1622,0

Джерело: складено авторами за даними [10]

З 2014 року, посунувши нафтового гіганта «Royal Dutch Shell», пальму першості у рейтингу найбільших корпорацій світу «Fortune Global 500» дістає ритейл світового масштабу «Walmart». До п'ятірки найбільших корпорацій увійшли, крім

«Walmart», китайські компанії з переробки нафти «Sinopec Group», «China National Petroleum», надання комунальних послуг «State Grid» і «Royal Dutch Shell» (Нідерланди) (табл. 3).

Таблиця 3. 10 найбільших корпорацій у світі у 2020 р. за даними журналу «Fortune»

Компанія	Країна	Напрямок діяльності	Дохід, млрд дол.
Walmart	США	товари широкого вжитку	500,343
Sinopec Group	Китай	переробка нафти	348,903
State Grid	Китай	комунальні послуги	326,953
China National Petroleum	Китай	переробка нафти	326,008
Royal Dutch Shell	Нідерланди	переробка нафти	311,870
Toyota Motor	Японія	автомобілі та запчастини	265,172
Volkswagen	Німеччина	автомобілі та запчастини	260,028
BP	Великобританія	переробка нафти	244,582
Exxon Mobil	США	переробка нафти	244,363
Berkshire Hathaway	США	страхування	242,137

Джерело: складено авторами за даними [11]

Загалом, масштаб діяльності ТНК характеризується значними розмірами, а дохід провідних з них можна співставити з ВВП деяких країн світу (табл. 4). Результати співставлення доходів найприбутковіших корпорацій світу та ВВП деяких країн свідчать про те, що доходи ТНК відповідають ВВП середніх за статком країн або невеликих за розміром розвинених країн. Обсяги виробництва та реалізації багатьох корпорацій, представлених у переліку, можна прирівняти до

діяльності цілої країни, крім того, часто він є у кілька разів вищим, так дохід Walmart у 4 рази перевищує ВВП України.

Цікаво зазначити, що, наприклад, ВВП США майже в 20 разів перевищує доходи найбільших ТНК світу, у той час, як ВВП Чорногорії майже у 175 разів менше. Зі свого боку, доходи менш прибуткових ТНК (*JPMorgan Chase, Ubisoft, ICBC, Bank of America* тощо) відповідають ВВП не дуже великих країн (Сінгапур, Австрія, Україна).

Таблиця 4. Співставлення 10 найбільших ТНК з ВВП країн світу за даними 2020 р.

Компанія	Дохід, млрд дол.	Країна	ВВП, млрд дол.
Walmart	500,343	Бельгія	529,607
Sinopec Group	348,903	Данія	348,078
State Grid	326,953	Колумбія	323,803
China National Petroleum	326,008	Египет	303,175
Royal Dutch Shell	311,870	Бангладеш	302,571
Toyota Motor	265,172	Фінляндія	268,761
Volkswagen	260,028	В'єтнам	261,921
BP	244,582	Чехія	246,489
Exxon Mobil	244,363	Португалія	237,686
Berkshire Hathaway	242,137	Ірак	234,094

Джерело: складено авторами за даними [11]

Ідентифікація змін інвестиційної діяльності ТНК під впливом Індустрії 4.0

При дослідженні інвестиційної діяльності ТНК на сучасному етапі розвитку світової економіки потрібно враховувати особливості, пов'язані з розвитком Індустрії 4.0. Як відомо, Індустрія 4.0 ґрунтується на масовому впровадженні кіберфізичних систем у виробництво і обслуговування людських потреб. За прогнозами [12] світовий дохід від ринку штучного інтелекту до 2025 року досягне 190 млрд дол. США. Використання цифрових інформаційних технологій дозволяє автоматизувати складні процеси управління виробництвом і сектором послуг, підвищувати рівень контролю за якістю продукції. Комп'ютеризація та інформатизація освіти допомагають інтенсифікувати навчальний процес.

Створюються принципово нові засоби медичної техніки, біотехнології, покращуються засоби діагностики та лікування. Маючи доступ до великих масивів даних, транснаціональні корпорації отримують можливість підвищувати якість управлінських рішень (банківська сфера, юридичні послуги, страхування, консалтинг, аудит.

Дохід від *Big Data* і бізнес-аналітики в усьому світі в 2018 р. склав 168,8 млрд дол. США. До 2022 р. це число, за прогнозами [12], вперше досягне позначки в 274,3 млрд дол. США.

Сьогодні вже неможливо визначити стан і напрями розвитку ринку капіталу без урахування впливу цифрових трансформацій. Процеси транснаціоналізації та глобалізації в економіці світу створили підґрунтя для формування стійкої мережі взаємозв'язків і каналів комунікації, які забезпечують доступ до фінансування за рахунок активного залучення бізнес-ангелів, венчурних інвесторів і фондів, програм розвитку, ініційованих, у тому числі, корпораціями. Такі ресурси, за рахунок технологій стали більш доступними для всіх країн світу.

Однак Індустрії 4.0 притаманні ризики, пов'язані з підвищенням нестабільності та рівня можливого хаосу [13]. Зміни виробничих процесів – це не тільки технологічні новації, а й політичні реформи. Продовжуючи «цифрові» революції, світова система відчує вплив нового етапу, на якому технологічні інновації змінюють органічну будову капіталу транснаціональних компаній.

Така тенденція може змінити стиль життя людей, соціально розшарувати суспільство. Поява автоматизованих рішень для складних завдань знижує цінність низько- і середньокваліфікованої праці населення. Це відіб'ється на матеріальному стані середнього класу країн. Без можливого інвестування транснаціональними компаніями фінансових ресурсів у розвиток людського капіталу в країнах виникнуть своєрідні бар'єри для входження висококваліфікованої праці на світовий ринок. Здешевлення низькокваліфікованої людської праці призведе до втрати країнами, що розвиваються, переваги дешевої робочої сили і здатності розвиватися, а це ще більше розшарує суспільство.

Четверта промислова революція і глобальні трансформації не відбуваються одночасно у всьому світі. Як правило, з'являються провідні галузі і країни, які несуть найбільші ризики і витрати за первісним освоєнням нового технологічного циклу, і вони ж отримують максимальний рівень інноваційного надприбутку. За даними дослідження проведеного українськими вченими, лідерами Індустрії 4.0 сьогодні є США, Німеччина, Японія, Франція, Китай, Південна Корея, Нідерланди [14]. Шлях нововведень підхоплюють, розвиваються галузі та країни, де відбувається «копіювання» наявних технологій, що пов'язано з меншим ризиком, але й приносить менше прибутку. Слаборозвинені країни не мають ресурсів для освоєння нових технологій, використовують покоління техніки давно минулих технологічних циклів [13].

Особливості інвестиційної діяльності ТНК в Україні під впливом Індустрії 4.0

Процеси інтеграції та апробації досягнень Індустрії 4.0 у економічну практику, що відбуваються в сучасному світі, стосуються й України. Для подальшого інноваційного розвитку національної економіки необхідні додаткові фінансові ресурси, трансфер технологічній та апробація нововведень, що використовуються структурами транснаціонального типу підприємництва. Міжнародні економічні відносини в межах взаємодії економічних систем різних країн і наднаціональних регуляторів можуть стабілізувати розвиток засобів виробництва та людського капіталу, що забезпечить покращення життя людей в умовах Індустрії 4.0. Провідними лідерами в апробації зазначених змін є саме транснаціональні утворення як частина інноваційної екосистеми суспільства.

Таким чином, перед урядом України постає завдання розбудови інноваційної економічної системи на засадах експансії національного капіталу на іноземних ринках і надання можливостей прямого іноземного інвестування у підприємства первинного, вторинного та третинного секторів національної економіки. Із цієї позиції розглянемо динаміку поширення ідей транснаціоналізації в українському бізнесі. Серед чинників регулювання та стимулювання процесів прямого іноземного інвестування зазначимо низький рівень стабільності економіко-правового середовища країни, мінливість курсу національної валюти; нерозвиненість ринкової інфраструктури, внутрішнього інвестиційного ринку; обмежена зовнішня орієнтація бізнесу; високий рівень інноваційності окремих підструктур інноваційної екосистеми поряд з кризовими явищами у певній частці підприємств виробничих галузей. Окремо виділяємо побоювання стосовно негативного впливу виробничих підрозділів іноземних ТНК на екологію країни. Однак, у роботі М. Кордоса та С. Войтовича зазначається, що недавній міф про те, що ТНК повинні вибирати між вищими прибутками чи охороною навколишнього середовища, наразі протистоїть думці багатьох експертів після довгих років аналізу великих ТНК; вони дійшли висновку, що компанії, які найменше забруднюють навколишнє середовище, пропонують продукцію та послуги найкращої якості [15].

В Україні розміри іноземних інвестицій від ТНК наразі незначні, і в основному вони вкладені у виробництво для задоволення потреб внутрішнього ринку, власного споживання, а не в експортоорієнтовані галузі. Так, І.В. Шкурат наголошує, що «Україна цікавить транснаціональні корпорації лише з погляду дешевої робочої сили» [16, с. 374]. Серед ТНК, для яких Україна є країною перебування, можна виділити дві групи: ті структури, що не створюють конкуренції для місцевих компаній, маючи значну частку ринку, а також ті підрозділи корпорацій, які мають однакові економічні інтереси із національними виробниками, створюючи конкуренцію на певних сегментах ринку. Щодо конкуренції між ТНК і національними компаніями на ринку праці, то в роботі [4] наведено дані, що свідчать про те, що в більшості економік українські фірми наймають більше працівників, ніж фірми з прямими іноземними інвестиціями (на кожен долар активів). Зазначена проблема представляє інтерес і буде в подальшому розглянута у наших дослідженнях.

Отже, процес прямого іноземного інвестування провідних транснаціональних компаній в суб'єкти економіки в Україні характеризується новими можливостями зростання продуктивності праці завдяки впровадженню новітніх досягнень науково-технічного прогресу та відповідності економічних відносин оновленому технологічному способу виробництва. На цій підставі спостерігається підвищення якості ринкової інфраструктури, що супроводжує відкриття нових виробничих потужностей з одночасним формуванням і розвитком модернізованих торговельних мереж. Однак, слід зауважити, що разом із можливостями та перспективами розвитку окремих галузей і супутніх комплексів, спостерігається тенденція щодо формування потоків ПІІ переважно у сектори із високою нормою прибутку, що може мати негативні наслідки для національної економіки в цілому.

Крім того, існує низка факторів, які впливають на рішення корпорацій щодо провадження діяльності на території України, вони відіграють як позитивну так і негативну роль. До факторів *позитивного впливу* належать: привабливе геополітичне положення; наявність кваліфікованої робочої сили за відносно невисокою вартістю; наявність значної матеріально-сировинної бази (потужний ресурсний потенціал); участь України у багатьох міжнародних організаціях, що ілюструє її бажання щодо розвитку міжнародного бізнесу; наявний економічний потенціал національного споживчого ринку. До факторів *негативного впливу* належать такі: невисокий рівень платоспроможності населення; несприятливий бізнес-клімат; суттєва доля тіньової економічної складової, нестабільна законодавча і нормативно-правова база, особливо у питаннях захисту прав інтелектуальної власності (часто є вирішальним фактором впливу на рішення ТНК працювати в Україні); часті зміни в регуляторному середовищі та політична нестабільність; загальна інформаційна відсталість країни.

Також слід зазначити, що за результатами дослідження М. Ганіч і М. Хрніч, що проводилось на прикладі країн Центрально-Східного та Південно-Східного регіонів Європи, традиційні економічні змінні (відкритість торгівлі та ставка податку) більше не можуть вважатися достатніми й не дають повної гарантії залучення іноземних інвесторів [17]. На думку авторів, це означає, що мають бути створені відповідні регуляторні механізми з боку держави, що забезпечують баланс інтересів провідних корпорацій і національних підприємств.

ВИСНОВКИ

Кінцевою метою прямого іноземного інвестування є використання ТНК (транснаціональними корпораціями) переваг щодо децентралізованого управління значною кількістю іноземних ресурсів. Ці переваги ТНК мають перед підприємствами, які розташовані в одній країні та проводять власну підприємницьку діяльність, а також перед підприємствами, які вирішують проблему щодо забезпечення ресурсами за рахунок іноземних факторів виробництва за умови лише експортно-імпортової діяльності. Ці дані доводять реальну можливість найбільш раціонального розміщення їх підрозділів в інших регіонах і країнах, залежно від охоплення національних ринків, витрат виробничого фактора, існуючих фаз ділового циклу (а власне, ділової активності), перспектив розвитку інфраструктури, а також політико-правових складових, включно з політичною стабільністю, що має дуже важливе значення.

Через те, що ТНК мають значні можливості, вони можуть накопичувати значний капітал усередині «системи ТНК» (включно з позиками від місцевих фінансових установ у країнах, що працюють за кордоном) та інвестувати кошти при найбільш вигідних умовах та у найбільш привабливих регіонах. Транснаціональні корпорації мають швидкий доступ до інформації про динаміку фінансового, валютного та товарного ринків у різних країнах. Ця перевага використовується в процесі капітальних трансфертів у регіони, де можна найбільш ефективно збільшити прибуток, тому фінансові ресурси розподіляються з мінімальним ризиком. Транснаціональні компанії мають великий досвід в управлінні міжнародними компаніями (оптимізація виробничих і логістичних процесів, підтримка гарної корпоративної репутації, гарантування соціальної відповідальності).

Потужні транснаціональні корпорації використовують світові фінансові ресурси. Джерелами фінансування є компанії з США, Китаю, Німеччини та інших великих країн, де базуються ТНК. Розвиток і подальше впровадження напрацювань Індустрії 4.0 здійснює вплив на інвестиційну діяльність ТНК, зацікавлюючи їх у нових горизонтах вкладання коштів. Не є виключенням й Україна. Інноваційні проекти українських стартапів дозволяють Україні залучити інвестиційні кошти на подальшу розбудову економіки.

REFERENCES

- [1] Frolova, T.O. (2011). *Transnationalization of investment flows*. Retrieved from <https://www.sworld.com.ua/konfer22/836.htm>.
- [2] Poruchnyk, A.M., & Poruchnyk, S.H. (2017) The institutional support of international investment: National features. *Strategy of Ukraine. Economics, Sociology, Law*, 1, 34-39.
- [3] Opanasenko, L.O. (2019). Theoretical principles of regulation of activities of transnational companies. *Odessa National University Herald. Economy*, 24(2), 7-10.
- [4] Ando, S., & Wang, M. (2020). *Do FDI firms employ more workers than domestic firms for each dollar of assets?* Retrieved from <https://clck.ru/SUyXz>.
- [5] European Commission. (2014). *Member States need to act to boost European industry*. Retrieved from <https://clck.ru/SUygf>.
- [6] United Nations. (n.d.). *The 17 Goals*. Retrieved from <https://sdgs.un.org/goals>.
- [7] Li, Y. (Ed.). (2020). *Industrialization as the driver of sustained prosperity*. Retrieved from <https://clck.ru/SUyiq>.
- [8] Reshoring Initiative. (n.d.). Retrieved from <https://reshorennow.org/why-reshore/>.
- [9] World Bank. (2019). *Foreign direct investment, net outflows*. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/BM.KLT.DINV.CD.WD>.
- [10] World Bank. (2019). *Foreign direct investment, net inflows*. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>.
- [11] Global 500/Fortune. (2020). Retrieved from <https://fortune.com/global500/>
- [12] Liu, Sh. (2020). *Artificial Intelligence (AI) worldwide – Statistics & Facts*. Retrieved from <https://www.statista.com/topics/3104/artificial-intelligence-ai-worldwide/>.
- [13] Chernenko, N.A., Korohodova, A.A., Moiseienko, T.Ye., & Hlushchenko, Ya.I. (2020). The impact of the Fourth Industrial Revolution on global transformations. In V.V. Mankevich (Ed.), *“Business. Education. Economy”: materials of the international scientific-practical conference* (pp. 199-203). Minsk: Institute of Business BSU.
- [14] Voitko, S.V., Gavrish, O.A., & Zgurovsky, O.M. (2018). Quality of public regulation, effectiveness of government or a Marshall plan on the path of a country to Industry-4.0. *Economic Bulletin of NTUU “KPI”*, 15, 7-18. doi: 10.20535/2307-5651.15.2018.131530.
- [15] Kordos, M., & Vojtovic, S. (2016). Transnational corporations in the global world economic environment. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 230, 150-158. doi: 10.1016/j.sbspro.2016.09.019.
- [16] Shkurat, I.V. (2020). Directions of improvement of communicative provision of state regulation of human capital formation in Ukraine. *Scientific Herald: Public Administration*, 4, 370-379. doi: 10.32689/2618-0065-2020-2(4)-370-379.
- [17] Ganić, M., & Hrnjić, M. (2019). Does a country's business regulatory environment affect its attractiveness to FDI? Empirical evidence from Central and Southeast European countries. *Eastern Journal of European Studies*, 10(2), 89-105.